

УДК 378:373.2.091.12.011.3-051]:005.336.5-043.83

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.3.2>

А. О. БУБІН

*кандидат педагогічних наук, викладачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»*

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: abubin@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-7670-1263>

Є. А. ДУРМАНЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: ariewg60@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-1993-5028>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ А2 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Освітній процес у закладах дошкільної освіти України в умовах війни зазнав суттєвих трансформацій. Вихователі постали перед новими викликами, пов'язаними насамперед зі збереженням психоемоційного стану дітей, забезпеченням безпеки та неперервного становлення й розвитку особистості дитини дошкільного віку у складних соціальних умовах. Звідси актуалізується проблема професійної підготовки майбутніх вихователів, що вимагає не лише оволодіння новими знаннями та навичками, а й фахового покликання, любові до дітей і готовності сприяти їх гармонійному розвитку в умовах постійної зміни освітнього середовища, тобто формування їх професійної компетентності.

Метою статті є виокремлення та аналіз деяких особливостей формування професійної компетентності у здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта (з урахуванням досвіду роботи в Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради). Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

У статті проаналізовано функції сучасного вихователя та його роль у створенні безпечного розвивального середовища закладу дошкільної освіти; подано модель професійної компетентності вихователя ЗДО.

Наголошено на особливості освітньо-професійної програми Дошкільна освіта – поєднання досвіду та традицій професійної підготовки майбутніх вихователів у коледжі й використання інноваційних методик дошкільної освіти на засадах партнерства з ЗВО, ЗДО.

Виокремлено такі особливості формування професійної компетентності у здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта: змістово-методична наступність і взаємодоповнюваність у вивченні освітніх компонентів, які формують загальні та фахові компетентності; різноаспектний набір вибіркового освітніх компонентів; практико орієнтоване навчання з залученням до освітнього процесу вихователів-практиків; застосування інноваційних форм і методів організації навчального процесу; єдність навчання та виховання у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів.

Подальшого дослідження потребує розробка інструментарію діагностики рівня готовності здобувачів освіти до професійної діяльності.

Ключові слова: вихователь, заклад дошкільної освіти, професійна підготовка, професійна компетентність, здобувач освіти, формування професійної компетентності.

Постановлення проблеми. Професійна діяльність вихователя сучасного закладу дошкільної освіти є багатогранною та комплексною й поєднує педагогічну, виховну, комунікативну, організаційну, психологічну та соціальну й інші функції. Специфіка цієї діяльності визначається віковими особливос-

тями дітей дошкільного віку, метою дошкільної освіти, а також завданнями сучасної освітньої політики.

З аналізу практики діяльності сучасного закладу дошкільної освіти можна виокремити наступні особливості професійної діяльності сучасного вихователя: 1) цілісність і поліфунк-

ційність – вихователь одночасно є наставником, педагогом, психологом, організатором і вихователем для дитини; в його відповідальності – забезпечення фізичного, психічного, соціального та морального розвитку дитини; 2) вся робота з дітьми дошкільного віку відбувається в умовах гри, адже провідним видом діяльності дитини, а відтак і основною формою її організації є гра, тому вихователь повинен уміти органічно впроваджувати навчальні цілі у сюжетно-рольові, дидактичні та рухливі ігри; гра є інструментом не лише розвитку, а й педагогічного впливу; 3) індивідуалізація підходу – професійна діяльність вихователя передбачає врахування насамперед індивідуальних особливостей кожної дитини: темпу розвитку, інтересів, психоемоційного стану; важливо створити умови для самовираження, творчості й соціалізації кожної дитини; 4) психолого-педагогічна компетентність, як інтегративна професійна компетентність – вихователь має вміти діагностувати рівень розвитку дитини, запобігати проблемам адаптації, допомагати у формуванні позитивної самооцінки; знання вікової психології є критично важливим; 5) комунікативність та взаємодія з батьками – успішне виховання можливе лише у співпраці з родиною. Вихователь повинен будувати довірливі стосунки з батьками, надавати педагогічні поради, проводити консультації; бути посередником між дитиною та соціальним світом; 6) підвищена емоційна залученість – робота з дітьми вимагає високого рівня емпатії, терпіння, витримки та любові до кожної дитини; 7) професійне вигорання – поширений ризик, тому важливою є здатність до саморегуляції; 8) інноваційність та гнучкість – сучасний вихователь повинен бути готовим до постійного навчання, впровадження новітніх методик, цифрових технологій, інтерактивних засобів; звідси – гнучкість мислення та креативність як важливі риси.

Визначені й коротко охарактеризовані специфічні особливості професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти підтверджують *актуальність проблеми* професійної підготовки сучасного вихователя й вимагають відповідно окреслення та врахування особливостей у процесі формування професійної компетентності сучасного високо кваліфікованого фахівця дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема пошуку нових змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вихователів, шляхів оптимізації формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти не є новою й певною мірою досліджена. Так, зокрема вчені Н. Гавриш і Н. Шкляр у колективній монографії «Освіта XXI століття: реалії, виклики, тенденції розвитку» детально аналізують процес професійної підготовки майбутніх педагогів-вихователів до роботи з дітьми раннього віку на етапі адаптації до нових соціальних умов. У свою чергу, Н. Трофайла характеризує сучасну професійну підготовку майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України, наголошуючи на тому, що «сучасний вихователь дітей дошкільного віку – це професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях, інноваціях, володіє різними технологіями розвитку, навчання та виховання дітей, здатних до саморозвитку, самовдосконалення, самоделювання та самопроектування в різних сферах життєдіяльності, у тому числі і професійній» [Трофайла]. Дослідниці А. Бубін, Є. Дурманенко, А. Циплюк розкривають особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до організації ігрової діяльності.

Конструктивними в контексті нашого дослідження є наукові міркування О. Біди, К. Шовш та А. Маргітич, присвячені визначенню й аналізу особливостей професійної підготовки майбутніх вихователів. Йдеться про те, що вчені підготовку педагогів дошкільного профілю визначають як інтегративний складний горизонтально-вертикальний процес, який пов'язаний з «... викладанням дисциплін психолого-педагогічного циклу, спрямованих на оволодіння майбутніми педагогами професійними компетенціями, які сприяють пізнанню основ світоглядного відображення дійсності, формуванню умінь і навичок педагогічної діяльності, розширенню творчих здібностей до творчої діяльності. Горизонтальна інтеграція передбачає не просто засвоєння студентами знань і умінь, набутих у процесі вивчення різних психолого-педагогічних навчальних дисциплін, а їх взаємопроникнення, взаємозбагачення, творче переосмислення» [Біда, Шовш, Маргітич].

Ми поділяємо думку українських учених стосовно того, що професійна підготовка сучасного педагога має мати аксіологічний вимір, тобто майбутній педгог мусить визнати та усвідомлено сприйняти формування й володіння професійною компетентністю як особистісно значущу цінність [Антонюк, Алендар та ін.].

Отже, очевидним є науковий доробок у дослідженні визначеної проблеми. Однак, ми акцентуємо увагу на виокремленні й аналізі деяких специфічних особливостей формування професійної компетентності у здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта (з урахуванням досвіду роботи в Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, що і є **метою** нашої статті. *Методи дослідження:* аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Аналіз різних наукових досліджень з проблеми дає підстави для твердження, що професійна компетентність як сформоване (набуте) особистісне новоутворення є здатністю майбутнього фахівця успішно, творчо виконувати свої професійні функції; є результатом професій-

ної підготовки, що відображається в фаховій готовності до професійної діяльності (рис. 1).

Враховуючи специфіку педагогічної діяльності в цілому й зокрема професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, важливим, на нашу думку, є виокремлення цих особливостей і їх урахування у процесі професійної підготовки. Насамперед мова йде про те, що вихователь сучасного закладу дошкільної освіти виконує цілу низку професійних функцій, а відтак має володіти системою компетентностей, визначених Професійним стандартом вихователя закладу дошкільної освіти (рис. 2).

Одним із вирішальних професійних завдань сучасного вихователя є організація безпечного розвивального середовища ЗДО. Вирішення цього складного завдання інтегрує в собі навчання, виховання, розвиток дитини з раннього до переддошкільного віку; взаємодію вихователя, дитини та сім'ї (рис. 3).

Власне на вирішення цих завдань та виконання означених функцій орієнтована професійна підготовка здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта в КЗВО «Луцький педагогічний коледж» ВОР.

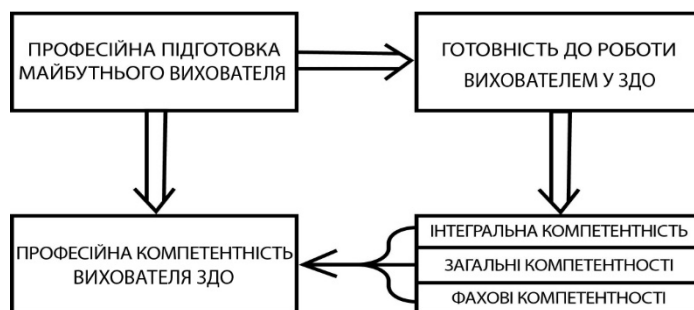


Рис. 1. Взаємозв'язок понять професійної підготовки та професійної компетентності майбутнього вихователя

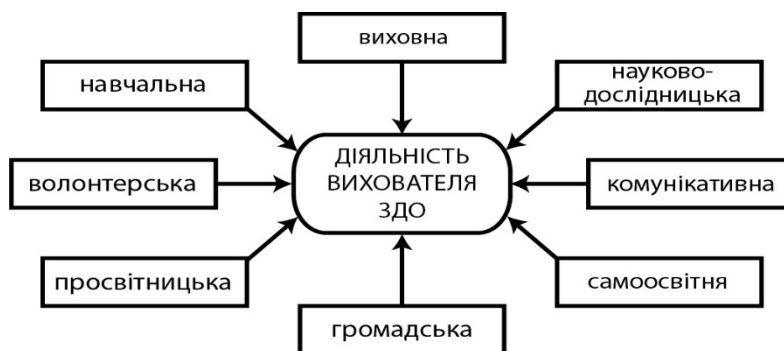


Рис. 2. Функції сучасного вихователя ЗДО



Рис. 3. Структура безпечного розвивального середовищ ЗДО

Аналіз ОПП першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань А Освіта спеціальності А2 Дошкільна освіта дає змогу стверджувати, що особливістю її реалізації є «поєднання досвіду та традицій професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в Коледжі й використання інноваційних методик дошкільної освіти на засадах партнерства з ЗВО, ЗДО» [Освітньо-професійна програма], а також зазначено, що «професійна підготовка здобувачів вищої освіти ґрунтується на сучасних законодавчих і нормативних документах у сфері вищої,

дошкільної освіти з урахуванням регіонального контексту, з посиленням практичного складника змісту ОПП через співпрацю з ЗДО; створення умов для практичного опанування фаховими методиками дошкільної освіти, зважаючи на вимоги та виклики сьогодення» [Освітньо-професійна програма].

Схематично зміст ОПП можна подати у вигляді моделі (рис. 4).

Професійна компетентність вихователя, яка поєднує інтегральну, загальні та спеціальні компетентності орієнтована на задоволення освітніх потреб суспільства та конкретно вихо-

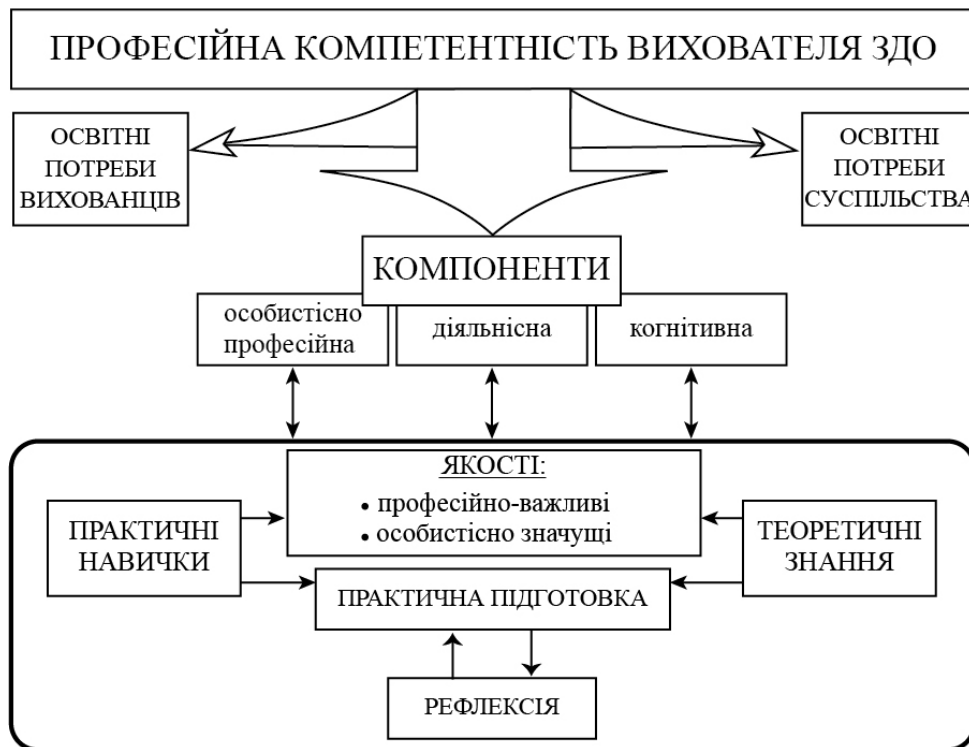


Рис. 4. Модель професійної компетентності вихователя ЗДО

ванців, є особистісно професійно орієнтованою й містить компоненти: знання, досвід, практику.

Однією із особливостей формування професійної компетентності у здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта є наступність і взаємодоповнюваність у вивченні освітніх компонентів, які формують загальні компетентності та спеціальні (фахові компетентності). Для прикладу, вивчення педагогіки загальної (цикл загальної підготовки) та вступ до спеціальності, педагогіки дошкільної й фахових методик дошкільної освіти (цикл професійної підготовки). Аналогічно, вивчення основ наукового дослідження, академічне письмо та академічна доброчесність (цикл загальної підготовки) забезпечує усвідомлене засвоєння ОК моніторинг якості освітньої діяльності закладу дошкільної освіти та проведення дослідно-експериментальної частини у написанні курсової роботи (цикл професійної підготовки) та ін.

Наступною особливістю професійної підготовки майбутніх вихователів є широкий набір (з року в рік розширюється й урізноманітнюється) пропонованих здобувачам освіти вибіркового освітніх компонентів, які не лише доповнюють і сприяють формуванню загальних та фахових компетентностей, але й забезпечують формування професійно-важливих та особистісно-значущих якостей і рис.

Особливе місце у системі професійної підготовки майбутнього вихователя відведене його практичній підготовці. Практика, як особливий компонент організації освітнього процесу у КЗВО «Луцький педагогічний коледж», має системний характер, проводиться чітко згідно розроблених графіків її проходження й передбачає не лише оволодіння практичними вміннями, а забезпечує насамперед трансформацію отриманих знань у професійні навички й одночасно формування професійних особистісних якостей. Практика для здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта розпочинається на другому курсі у групах раннього віку після вивчення деяких фахових методик дошкільної освіти. Далі на третьому курсі студенти проходять практику у групах дошкільного віку та літню. Завершується практична підготовка здобувачів освіти комплексною

педагогічною практикою з фаху на четвертому курсі.

На нашу думку, таке практико орієнтоване навчання забезпечує цілісність і системність професійної підготовки майбутнього вихователя, що є однією із особливостей формування професійної компетентності у здобувачів освіти. Тому в ОПП Дошкільна освіта, визначаючи фахові компетентності та програмові результати навчання, ми орієнтувались на Професійний стандарт. Саме Професійний стандарт задає кінцеву мету навчання й визначає портрет сучасного вихователя. У свою чергу, Освітній стандарт, як і освітньо-професійна програма, слугують «дорожньою картою», що веде здобувача освіти до цієї мети.

Ще одним важливим моментом у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів є формування в них здатності аналізувати власні дії, досягнення, результати праці та невдачі, тобто вміння рефлексувати (зазначено на рис. 4). Проблема самопізнання, самоаналізу, самовдосконалення та саморегуляції є однією із актуальних у роботі зі здобувачами освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта. Ці питання розглядаються під час вивчення всіх навчальних дисциплін, у ході підготовки до практик, під час проведення виховних і розвивальних заходів.

Ще однією із особливостей у формуванні професійної компетентності в майбутніх вихователів є єдність навчання, виховання, громадської діяльності, волонтерства тощо. Кожен захід, як і лекція чи практичне заняття, орієнтований насамперед на формування у здобувача освіти здатності професійно здійснювати педагогічну діяльність, бути творчим, мобільним, комунікативним, соціально активним; вміти аналізувати й проєктувати.

Висновки. Виклики сьогодення динамічно вимагають оновлення системи професійної підготовки педагогів дошкільної освіти. Невипадково, змінюється державний стандарт дошкільної освіти, оновлюються професійні стандарти (впровадження нових вимог до кваліфікації та компетентностей вихователя, зокрема в галузі інклюзивної освіти, цифрової грамотності та емоційного інтелекту). Постійно зростає роль педагогіки партнерства, бо важливим є акцент на тісній співпраці

з батьками та громадою, спільне планування освітнього процесу та взаємна відповідальність за розвиток дитини. Усе частіше мова йде про інтеграцію інноваційних методик застосування сучасних освітніх технологій, інтерактивних методів навчання та індивідуалізованих підходів до кожної дитини. Обов'язковими є зміни в організації освітнього процесу ЗДО: гнучкість у виборі форм і методів роботи, можливість дистанційного навчання та використання цифрових ресурсів, тощо. Все це відповідно актуалізує проблему професійної підготовки майбутнього вихователя й пошук інноваційних змісту, форм і методів формування його професійної компетентності.

Важливим у вирішенні цієї проблеми є чітке окреслення специфіки професійної

діяльності сучасного вихователя ЗДО й урахування цих особливостей в організації освітнього процесу у вищій школі.

Запропонована нами модель формування професійної компетентності вихователя ЗДО охоплює інтегральну, загальні та спеціальні компетентності (визначені в ОПП), орієнтована на задоволення освітніх потреб як суспільства в цілому, так і вихованців зокрема, реалізується у навчанні та вихованні, містить знання, досвід, практику; є особистісно професійно орієнтованою й передбачає обов'язкове формування рефлексії.

Подальшого дослідження потребує розробка методичних засад, інструментарію діагностики рівня готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в сучасному закладі дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бубін А. О., Дурманенко Є. А., Циплюк А. М. Особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до організації ігрової діяльності дітей. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 2. С. 51–58.
2. Гавриш Н., Шкляр Н. Професійна підготовка майбутніх педагогів-вихователів до роботи з дітьми раннього віку на етапі адаптації до нових соціальних умов. *Освіта XXI століття: реалії, виклики, тенденції розвитку: колективна монографія. The XXI century education: realities, challenges, development trends: collective monograph* / за наук. ред. Ганни Цветкової. Hameln : InterGING, 2020. С. 358-372.
3. Дурманенко О.Л. Освітня діяльність у групах раннього віку : навч.-метод. посіб. Луцьк, 2022. 112 с.
4. Освітньо-професійна програма Дошкільна освіта. Луцьк, 2025. URL: <https://ipc.in.ua/wp-content/uploads/2025/07/opp-durmanenko.pdf>.
5. Трофайла Н. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65. Т. 1. С. 89–91.
6. Шовш К. С., Біда О. А., Маргітч А. І. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Випуск 207. С. 376–380.
7. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues / V. Z. Antoniuk, N. I. Alendar, O. S. Bartkiv, O. V. Honcharuk, O. L. Durmanenko. *Revista geintec-gestao inovacao e tecnologias. Scop us*. Vol. 11. No. 4 (2021). P. 2481–2492.

REFERENCES

1. Bubin, A. O., Durmanenko, Ye. A., & Tsypluk, A. M. (2024). Osoblyvosti profesiinoyi pidhotovky maibutnykh vykhovateliv do orhanizatsii ihrovoi diialnosti ditei [Features of professional training of future educators in organizing children's play activities]. *Akademichni studii. Seriya "Pedahohika"*, (2), 51–58 [in Ukrainian].
2. Havrysh, N., & Shklyar, N. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnykh pedahohiv-vykhovateliv do roboty z ditmy rannoho viku na etapi adaptatsii do novykh sotsialnykh umov [Professional training of future educators to work with early childhood children during adaptation to new social conditions]. In H. Tsvietkova (Ed.), *Osvita XXI stolittia: realii, vyklyky, tendentsii rozvytku: kolektyvna monohrafiia* [Education of the 21st Century: Realities, Challenges, Development Trends: Collective Monograph] (pp. 358–372). Hameln: InterGING [in Ukrainian].
3. Durmanenko, O. L. (2022). *Osvitnia diialnist u hrupakh ranooho viku: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Educational activities in early age groups: educational and methodical guide]. Lutsk [in Ukrainian].
4. *Osvitno-profesiina prohrama: Doshkilna osvita* [Educational and professional program: Preschool Education]. (2025). Lutsk. Retrieved from <https://ipc.in.ua/wp-content/uploads/2025/07/opp-durmanenko.pdf> [in Ukrainian].
5. Trofayla, N. (2019). Suchasna profesiina pidhotovka maibutnykh vykhovateliv u systemi doshkilnoi osvity Ukrainy [Modern professional training of future educators in the preschool education system of Ukraine]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 65(1), 89–91 [in Ukrainian].
6. Shovsh, K. S., Bida, O. A., & Marhitych, A. I. (2022). Osoblyvosti profesiinoyi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv doshkilnoi osvity [Features of professional training of future specialists in preschool education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*, (207), 376–380 [in Ukrainian].

7. Antoniuk, V. Z., Alendar, N. I., Bartkiv, O. S., Honcharuk, O. V., & Durmanenko, O. L. (2021). Axiological aspect of professional training of future pedagogues. *Revista Geintec-Gestão Inovacao e Tecnologias*, 11(4), 2481–2492.

A. O. BUBIN

Candidate of Pedagogical Sciences,

Lecturer at the Department of Theory and Methodology of Preschool Education,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: abubin@lpc.ukr.education

http://orcid.org/0000-0002-7670-1263

E. A. DURMANENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Nursery Education,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: ariewg60@gmail.com

http://orcid.org/0000-0003-1993-5028

FEATURES OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE IN STUDENTS MAJORING IN A2 PRESCHOOL EDUCATION

The educational process in preschool institutions of Ukraine has undergone significant transformations under the conditions of war. Educators have faced new challenges primarily related to preserving children’s psycho-emotional well-being, ensuring safety, and maintaining the continuity of personality formation and development of preschool-aged children in complex social circumstances. This has brought to the forefront the issue of professional training of future educators, which now requires not only the acquisition of new knowledge and skills, but also professional calling, love for children, and readiness to support their harmonious development amid constantly changing educational environments – in other words, the formation of their professional competence.

The purpose of this article is to identify and analyze certain features of the formation of professional competence in students majoring in A2 Preschool Education (based on the experience of the Municipal Higher Education Institution «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council). The research methods include analysis, synthesis, generalization, and systematization.

The article examines the functions of the modern preschool educator and their role in creating a safe and developmentally supportive environment in preschool institutions; it also presents a model of professional competence of a preschool educator.

Special attention is given to the specific character of the educational-professional program in Preschool Education, which combines the experience and traditions of professional training in the college with the application of innovative preschool education methodologies based on partnerships with higher education institutions and preschools.

The following features of forming professional competence in students majoring in A2 Preschool Education are highlighted: content-methodological continuity and complementarity in studying educational components that shape general and professional competences; a diverse range of elective educational components; practice-oriented learning involving experienced preschool educators; the application of innovative forms and methods of organizing the educational process; and the integration of education and upbringing in developing the professional competence of future educators.

Further research is required to develop tools for diagnosing the level of students’ readiness for professional activity.

Key words: educator, preschool institution, professional training, professional competence, student, formation of professional competence.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025